

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

ՍԱԹԵՆԻԿ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԻ, ՌԱՖԱՅԵԼ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԻ ԵՎ ԼԻԼԻԹ ԹԱՐՎԵՐԴՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 119-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ԵՎ 4-ՐԴ ՄԱՍԵՐԻ ԵՎ 391-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

2 փետրվարի 2021 թ.

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Ա. Դիլանյանի (նախագահող), Վ. Գրիգորյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Ե. Խունդկարյանի, Է. Շաթիրյանի, Ա. Վաղարշյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողներ Սաթենիկ Խաչատրյանի, Ռաֆայել Խաչատրյանի և Լիլիթ Թարվերդյանի ներկայացուցիչ Գ. Թորոսյանի,

գործով որպես պատասխանող ներգրավված Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավական ապահովման և սպասարկման բաժնի պետ Կ. Մովսիսյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 22 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Սաթենիկ Խաչատրյանի, Ռաֆայել Խաչատրյանի և Լիլիթ Թարվերդյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի

1-ին և 4-րդ մասերի և 391-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը (այսուհետ՝ Օրենսգիրք) Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2018 թվականի փետրվարի 9-ին, Հանրապետության նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2018 թվականի փետրվարի 27-ին և ուժի մեջ է մտել 2018 թվականի ապրիլի 9-ից:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ **«Դատավարական ժամկետները բաց թողնելը և վերականգնելը»** վերտառությամբ 119-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերը սահմանում են.

«1. Դատավարական ժամկետների ավարտից հետո գործին մասնակցող անձինք զրկվում են այդ ժամկետներով պայմանավորված գործողություններ կատարելու իրավունքից, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դատարանը բավարարում է բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու մասին միջնորդությունը:

(...)

4. Դատարանը, պարզելով, որ գործին մասնակցող անձը դատավարական ժամկետը բաց է թողել հարգելի պատճառով, որոշում է կայացնում բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու վերաբերյալ միջնորդությունը բավարարելու մասին»:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ **«Վճռաբեկ բողոք բերելու ժամկետը»** վերտառությամբ 391-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է.

«1. Վերաքննիչ դատարանի դատական ակտի դեմ վճռաբեկ բողոք կարող է բերվել մինչև այդ ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելու համար սահմանված ժամկետի ավարտը, բացառությամբ սույն հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված դեպքի»:

Ընդունումից ի վեր Օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերում, 391-րդ հոդվածի 1-ին մասում փոփոխություններ/լրացումներ չեն կատարվել:

Գործի քննության առիթը Սաթենիկ Խաչատրյանի, Ռաֆայել Խաչատրյանի և Լիլիթ Թարվերդյանի (ներկայացուցիչ՝ Գ. Թորոսյան)՝ 2020 թվականի օգոստոսի 24-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով դիմումը և կից ներկայացված փաստաթղթերը, պատասխանողի գրավոր բացատրությունը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը՝ Սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. Դիմողների դիրքորոշումները

Դիմողները, մասնավորապես, գտնում են, որ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերը, 391-րդ հոդվածի 1-ին մասը և 396-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետն այնքանով, որքանով չեն նախատեսում բողոքաբերի կամքից անկախ պատճառներով բաց թողնված ժամկետն իրավունքի ուժով հարգելի համարելու՝ դատարանների պարտականությունը, հակասում են Սահմանադրության 61 և 63-րդ հոդվածներին:

Ըստ դիմողների՝ այն դեպքերում, երբ ակտն իր բովանդակային մասով բողոքաբերին հասանելի է դառնում հրապարակման օրվանից հետո որոշ ժամանակ անց, բողոքաբերը հրապարակման պահից սկսած մինչև ամբողջական դատական ակտն ստանալու պահը չունի այն բողոքարկելու իրական հնարավորություն, քանի որ իր տրամադրության տակ չկան բողոքի արդյունավետության համար անհրաժեշտ կարևոր տվյալներ: Վիճարկվող դրույթների բովանդակությունը հանգում է նրան, որ նույնիսկ բողոք բերողի կամքից անկախ պատճառներով (օրինակ՝ դատական ակտը փոստային առաքմամբ ուշ ստանալու պատճառով) վճարեկ բողոք բերելու համար սահմանված մեկամսյա ժամկետը բաց թողնելու դեպքում այն հարգելի համարելու, վճարեկ բողոքը դատական ակտն ստանալու պահից մեկամսյա ժամկետում ներկայացնելու իրավունքն իրացնելու համար բողոքաբերը պետք է առանձին միջնորդությամբ խնդրի Վճարեկ դատարանին թույլ տալ իրացնելու իր իրավունքը, իսկ վերջինիս հայեցողության սահմաններն ու շրջանակները որևէ կերպ սահմանված չեն օրենքով: Բողոքաբերի կամքից անկախ պատճառով, ինչպիսին է փոստային առաքմամբ բողոքարկվող դատական ակտն ուշ ստանալը, իր բողոքը ներկայացնելու համար սահմանված ժամկետը փոքրանում է, եթե բողոքարկման ժամկետը պետք է հաշվարկվի ակտի հրապարակման, այլ ոչ թե դրա ստացման օրվանից: Ընդ որում, այս դեպքում որևէ

նշանակություն չունի, թե քանի օր ուշացումով է բողոքաբերն ստանում դատական ակտը:

Դիմողները, հղում կատարելով Սահմանադրական դատարանի և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի ակտերին, գտնում են, որ քաղաքացիական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը բողոքարկելու համար օրենսդրությամբ սահմանված մեկամսյա ժամկետի փոխարեն ավելի սեղմ ժամկետում այդ գործողությունը կատարելու պարտականություն սահմանելը և այն բողոքաբերի վրա դնելը դատարանի մատչելիության իրավունքի անհամաչափ սահմանափակում է:

Դիմողները խնդրում են որոշել Օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերի և 391-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Սահմանադրության 3-րդ, 61-րդ, 63-րդ հոդվածներին համապատասխանության հարցը՝ բացահայտելով դրանց սահմանադրաիրավական բովանդակությունը:

2. Պատասխանողի դիրքորոշումները

Պատասխանողը գտնում է, որ օրենսդիրը բոլոր հնարավոր ձևերով սահմանել է անձի՝ «արդար դատաքննության իրավունքի» իրացման հնարավորությունը՝ նախատեսելով ինչպես վերաքննիչ դատարանի դատական ակտի դեմ վճռաբեկ բողոք բերելու հիմքերն ու ժամկետները, այնպես էլ դատավարական ժամկետների ավարտից հետո գործին մասնակցող անձանց կողմից բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու միջոցներն ու միջնորդություն ներկայացնելու կարգը:

Ըստ պատասխանողի՝ դատավարական ժամկետների ավարտից հետո գործին մասնակցող անձանց զրկելով այդ ժամկետներով պայմանավորված գործողություններ կատարելու իրավունքից, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դատարանը բավարարում է բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու մասին միջնորդությունը, օրենսդիրը ոչ միայն չի խախտել անձի՝ անկախ և անաչառ դատարանի կողմից իր գործի արդարացի քննության իրավունքը, այլ ավելին՝ նույնիսկ ապահովել է վերջինիս՝ ողջամիտ ժամկետում դատական քննության իրավունքը՝ դատավարական ժամկետների ավարտից հետո գործին մասնակցող անձանց զրկելով այդ ժամկետներով պայմանավորված գործողություններ կատարելու իրավունքից: Միաժամանակ, օրենս-

դիրը, նախատեսելով որոշակի բացառություններ, դատարանին, ելնելով գործի հանգամանքներից, որոնք կարող են լինել բազմաթիվ և բազմաբնույթ, հնարավորություն է ընձեռել բավարարել բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու մասին միջնորդությունը:

Պատասխանողը գտնում է, որ սույն գործով Օրենսգրքի վիճարկվող դրույթով գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի բողոքարկման ժամկետը դատական ակտի հրապարակման պահից հաշվարկելն ինքնին չի հակասում Սահմանադրությանը, եթե առկա են դատական ակտին ծանոթանալու և դրա բողոքարկման իրավունքն արդյունավետ իրականացնելու համար բավարար ժամանակ ապահովող երաշխիքներ:

Ըստ պատասխանողի՝ բազմաթիվ երկրների իրավական պրակտիկան վկայում է, որ հավասարապես ընդունելի են թե՛ այն իրավադրույթները, համաձայն որոնց՝ դատարանի վճռի դեմ բողոք կարող է բերվել դրա հրապարակման կամ դրա պատճենի առաքման պահից և թե՛ այն իրավակարգավորումը, երբ այդ ժամկետը սահմանվում է դատական ակտն ստանալու պահից: Այստեղ էականն այն է, որ բոլոր այն երկրներում, որտեղ բողոքարկման ժամկետի հաշվարկման համար հիմք է ընդունվում դատական ակտի հրապարակման պահը, օրենսդրորեն սահմանվում են անհրաժեշտ ու բավարար երաշխիքներ, որ դատական ակտն ամբողջությամբ բողոք բերող կողմը կստանա ողջամիտ ժամկետում և ի վիճակի կլինի արդյունավետ իրացնել դատարանի մատչելիության և արդար դատաքննության իր իրավունքը (հիշյալն արտացոլված է Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1052 որոշման 11-րդ կետում):

Պատասխանողը խնդրում է Օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերը և 391-րդ հոդվածի 1-ին մասը ճանաչել Սահմանադրությանը համապատասխանող:

3. Գործի շրջանակներում պարզելու ենթակա հանգամանքները

Սույն գործով Օրենսգրքի վիճարկվող իրավադրույթների սահմանադրականությունը գնահատելիս Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ, մասնավորապես, հետևյալ հարցադրմանը.

- արդյոք սույն գործով վիճարկվող իրավակարգավորումները երաշխավորում են անձի՝ Սահմանադրության 61-րդ հոդվածով ամրագրված դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման համատեքստում դատարանի մատչելիության իրավունքի պատշաճ իրացումը՝ նկատի ունենալով նաև դրանցով նախատեսված ժամկետային սահմանափակումները:

Սույն գործով վիճարկվող իրավակարգավորումների սահմանադրականության հարցին Սահմանադրական դատարանն անդրադառնում է՝ հաշվի առնելով իր մի շարք որոշումներում արտահայտված վերաբերելի իրավական դիրքորոշումները, ինչպես նաև գնահատելով վիճարկվող և վերաբերելի այլ իրավակարգավորումների առնչությամբ ձևավորված իրավակիրառ պրակտիկայի՝ նշված իրավակարգավորումներին համահունչ լինելու հանգամանքը:

4. Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները

4.1. Սահմանադրության 61-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունք:

Սահմանադրական դատարանը, իր բազմաթիվ որոշումներում (ՍԴՈ-690, 719, 733, 765, 780, 849, 873, 890, 918, 922, 936, 1037, 1052, 1062, 1114, 1115, 1190, 1191, 1192, 1196, 1197, 1220, 1222, 1231, 1249, 1254, 1257, 1263, 1265, 1268, 1275, 1289, 1290, 1293, 1395) անդրադառնալով արդար դատաքննության և դատական բողոքարկման, դատարանի մատչելիության հիմնախնդիրներին, կարևորել է վերջինս՝ որպես կարևոր նախապայման՝ Սահմանադրությամբ երաշխավորված հիմնական իրավունքների ու ազատությունների արդյունավետ պաշտպանության համար:

Սահմանադրական դատարանը 19.06.2018 թ. ՍԴՈ-1420 որոշմամբ ընդհանրացրել և վերահաստատել է վերոթվարկյալ որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները դատարանի մատչելիության իրավունքի վերաբերյալ, որոնք, մասնավորապես, հանգում են հետևյալին.

«(...) - ընթացակարգային որևէ առանձնահատկություն չի կարող մեկնաբանվել որպես ՀՀ Սահմանադրությամբ երաշխավորված՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակման հիմնավորում,

- դատարանի (արդարադատության) մատչելիությունը կարող է ունենալ որոշակի սահմանափակումներ, որոնք չպետք է խաթարեն այդ իրավունքի բուն էությունը,

- դատարան դիմելիս անձը չպետք է ծանրաբեռնվի ավելորդ ձևական պահանջներով,

- իրավական որոշակիության ապահովման պահանջից ելնելով՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման համար անհրաժեշտ որոշակի իմպերատիվ նախապայմանի առկայությունն ինքնին չի կարող դիտվել որպես ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող: Այլ հարց է, որ նման նախապայմանը պետք է լինի իրագործելի, ողջամիտ և իր ծանրությամբ չհանգեցնի իրավունքի էության խախտման»:

Հատկանշական է, որ Սահմանադրական դատարանի 18.06.2020 թ. ՍԴԴ-1546 որոշման մեջ արձանագրված է. «Սահմանադրական դատարանն (...) հարկ է համարում առանձնացնել դատական պաշտպանության հիմնական իրավունքը՝ որպես օրենսդրի կողմից ուղղակիորեն (առանց կոլիզիոն սահմանադրական իրավունքով լեգիտիմացման) սահմանափակման ոչ ենթակա հիմնական իրավունք (...):»:

Դատարանի մատչելիության իրավունքի վերաբերյալ դիրքորոշումներ է արտահայտել նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (ՄԻԵԴ), որոնք, մասնավորապես, հանգում են հետևյալին.

- «Դատարանի մատչելիության իրավունքը ենթակա է սահմանափակումների, մասնավորապես, երբ քննարկվում են բողոքի ընդունելիության պայմանները: Այս համատեքստում կարգավորումներ սահմանելու հարցում պետություններն ունեն որոշակի հայեցողություն»: (Mamikonyan v. Armenia, 16.03.2010 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 25083/05, 25-րդ կետ, Scholz AG v. Armenia, 24.01.2019 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 16528/10, 57-րդ կետ),

- «Դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակումը պետք է հետապնդի իրավաչափ նպատակ, և կիրառված միջոցների ու հետապնդվող նպատակի միջև պետք է առկա լինի համաչափության ողջամիտ հարաբերակցություն. հակառակ

պարագայում այդպիսի սահմանափակումները չեն համապատասխանի «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասին»: (Khalfaoui v. France, 14.12.1999 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 34791/97, 36-րդ կետ, Hirschhorn v. Romania, 26.07.2007 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 29294/02, 50-րդ կետ),

- «Անձի՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակումները չպետք է այն կերպ կամ այն աստիճան լինեն, որ վնաս հասցնեն այդ իրավունքի բուն էությանը»: (Luordo v. Italy, 17.10.2003 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 32190/96, 85-րդ կետ, Staroszczyk v. Poland, 09.07.2007 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 59519/00, 124-րդ կետ, Stanev v. Bulgaria, 17.01.2012 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 36760/06, 230-րդ կետ),

- «Ընթացակարգային նորմերը կիրառելիս ներպետական դատարանները պետք է խուսափեն և՛ չափազանցված ձևականությունից, որը կազդի ընթացակարգի արդարացիության վրա, և՛ չափազանցված ճկունությունից, որը կհանգեցնի օրենքով սահմանված ընթացակարգային պահանջների վերացմանը»: (Walchli v. France, 26.07.2007 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 35787/03, 29-րդ կետ, Peca v. Greece (no. 2), 10.06.2010 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 33067/08, 30-րդ կետ),

- «Դատարանի մատչելիության իրավունքը խախտվում է, երբ սահմանված կարգավորումները դադարում են ծառայել իրավական որոշակիության և արդարադատության պատշաճ կազմակերպման նպատակներին և վերաժվում են իրավասու դատարանի կողմից գործն ըստ էության քննության առնելու խոչընդոտի»: (Efsthathiou and others v. Greece, 27.07.2006 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 36998/02, 24-րդ կետ, Vamvakas v. Greece, 16.10.2008 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 36970/06, 26-րդ կետ, Louli-Georgopoulou v. Greece, 16.03.2017 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 22756/09, 39-րդ կետ):

4.2. Սահմանադրական դատարանի 18.10.2006 թ. ՍԴՈ-652 որոշման մեջ արձանագրված է. «Ժամկետային սահմանափակման նպատակն է պահպանել իրավական որոշակիությունը և ապահովել, որպեսզի գործերը վերանայվեն ողջամիտ ժամկետներում»: Սահմանադրական դատարանը նշված դիրքորոշումը վերահաստատել է 16.10.2012 թ. ՍԴՈ-1052 որոշման մեջ, մասնավորապես, արձանագրելով. «(...) ստորադաս դատարանի դատական ակտի բողոքարկման համար որոշակի ժամկետի

սահմանումը հետապնդում է իրավաչափ նպատակ՝ երաշխավորելու իրավական որոշակիությունը (...):»:

Համանման դիրքորոշում որդեգրել է նաև ՄԻԵԴ-ը, որն, անդրադառնալով բողոքարկման իրավունքի ժամկետներով սահմանափակման հարցին, նշել է. «Բողոք ներկայացնելու համար սահմանված ժամկետների կարգավորումը, անկասկած, նպատակ ունի ապահովել արդարադատության պատշաճ իրականացումը, հատկապես իրավական որոշակիության սկզբունքը: Շահագրգիռ անձինք պետք է հաշվի առնեն, որ այդ կանոնները պետք է կիրառվեն» (Perez de Rada Cavanilles v. Spain, 28.10.1998 թ., Societe anonyme "Sotiris et Nikos Kouras ATTEE" v. Greece (16.11.2000 թ.), 16.02.2001 թ.):

4.3. Օրենսգրքի 387-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ վճռի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումներն օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից մեկ ամիս հետո: Այլ եզրափակիչ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումներն օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից 15 օր հետո: Օրենսգրքի 387-րդ հոդվածի 1-ին մասի և սույն գործով վիճարկվող 391-րդ հոդվածի 1-ին մասի համադրված վերլուծության արդյունքում կարելի է արձանագրել, որ օրենսդիրը սահմանել է վճռի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումներն օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից 15 օր հետո: Օրենսգրքի 387-րդ հոդվածի 1-ին մասի և սույն գործով վիճարկվող 391-րդ հոդվածի 1-ին մասի համադրված վերլուծության արդյունքում կարելի է արձանագրել, որ օրենսդիրը սահմանել է վճռի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումների՝ Վճռաբեկ դատարան բողոքարկելու մեկամսյա ժամկետ, ընդ որում՝ այդ ժամկետի հաշվարկման սկիզբ դիտարկելով դատական ակտի հրապարակման պահը:

Հարկ է նշել, որ ՄԻԵԴ-ը, համանման հարցով անդրադառնալով Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 402-րդ հոդվածով սահմանված նախկին կարգավորմանը (համաձայն որի՝ վերաքննիչ դատարանի դատավճիռը կամ որոշումն օրինական ուժի մեջ է մտնում դրա հրապարակման պահից հետո՝ տասնօրյա ժամկետում), արձանագրել է. «...թեպետ տասնօրյա ժամկետը երկար չէր, այն ինքնին այնքան էլ կարճ չէր, որպեսզի զրկեր դիմումատուին բողոքարկման ընթացակարգից օգտվելու իրական և արդյունավետ հնարավորությունից» (Mamikonyan v. Armenia, 16.03.2010 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 25083/05, 29-րդ կետ): ՄԻԵԴ-ը, հղում

կատարելով իր նախորդ վճիռներից մեկին, արձանագրել է, որ բողոքարկման համար սահմանված կարճ ժամկետներն ընդհանուր են Բարձր պայմանավորվող կողմերի բողոքարկման համակարգերի համար (Bačev v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia, 14.02.2006 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 13299/02):

Ինչպես վերը նշվեց՝ Օրենսգրքով վճռի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքում վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշման բողոքարկման ժամկետի հաշվարկման սկիզբ է դիտարկվում դատական ակտի հրապարակման պահը: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատական ակտի բողոքարկման ժամկետի հաշվարկումը հրապարակման պահից սահմանելու իրավաչափության հարցը պետք է գնահատել այն երաշխիքների համատեքստում, որոնք Օրենսգրքով ապահովվում են բողոք բերող անձանց համար և, մասնավորապես, բողոքարկվող դատական ակտի՝ գործին մասնակցող անձին հասանելիության և բաց թողնված ժամկետը հարգելի համարելու հիմքով՝ վերջինիս վերականգնելիության կառուցակարգերի առկայության առումներով: Հակառակ պարագայում, եթե, մի կողմից՝ բողոք բերելու իրավունք ունեցող անձից անկախ պատճառներով դատական ակտը վերջինիս հասանելի չլինի, իսկ, մյուս կողմից, շարունակեն հոսել դատական ակտի բողոքարկման ժամկետները, կստացվի, որ ընթացակարգային կանոններով անհամաչափորեն սահմանափակվում է անձի՝ դատարանի մատչելիության իրավունքը՝ խաթարելով այդ իրավունքի բուն էությունը:

Նման մոտեցում Սահմանադրական դատարանը որդեգրել է իր մի շարք որոշումներում (ՍԴՈ-1052, ՍԴՈ-1062, ՍԴՈ-1249, ՍԴՈ-1254, ՍԴՈ-1268 և այլն)՝ առանձնակի կարևորելով այդ առումով բողոքարկվող դատական ակտի՝ կողմի համար հասանելիության երաշխավորման հարցը: Մասնավորապես, Սահմանադրական դատարանը 16.10.2012 թ. ՍԴՈ-1052 որոշմամբ արձանագրել է, որ համապատասխան կարգավորման արդյունքում առկա է լինում որոշակի ժամանակային խզում դատական ակտը **հրապարակելու, ուղարկելու** և այն հասցեատիրջ կողմից (մեղադրյալ, պաշտպան և այլն) **փաստացի ստանալու** միջև: Ըստ այդմ՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է.

- «... ստորադաս դատարանի դատական ակտը հրապարակվելու պահից որոշակի ժամկետում բողոքարկելու վերաբերյալ դրույթներ սահմանելիս օրենսդիրը պարտավոր է՝ ելնելով անձի դատարանի մատչելիության և արդյունավետ դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքներից, օրենսդրորեն անհրաժեշտ նախադրյալներ ամրագրել դրանց երաշխավորման ու ապահովման համար: Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ գտնում է, որ ստորադաս դատարանի դատական ակտը վերադասության կարգով բողոքարկելու եղանակով անձի դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքի լիարժեք իրացումը մեծապես կախված է այն հանգամանքից, **թե որքանով է բողոքարկվող դատական ակտը հասու շահագրգիռ անձին, ողջամիտ ինչ ժամկետում նա կարող է հիմնավոր բողոք ներկայացնել իր իրավունքների դատական պաշտպանության համար**»:

- «(...) վերաքննիչ կամ վճռաբեկ բողոքներն օրենքով դրանց ներկայացված պահանջներին համահունչ նախապատրաստելու համար հարկ է, որպեսզի վերաքննիչ կամ վճռաբեկ բողոք ներկայացնող անձն իր տնօրինության ներքո ունենա բողոքարկվող դատական ակտը, որպեսզի կարողանա նշված ակտի ուսումնասիրության հիման վրա իր վերաքննիչ կամ վճռաբեկ բողոքում հիմնավորել, պատճառաբանել ստորադաս դատարանի կողմից նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմերի խախտումը և գործի ելքի վրա դրանց ազդեցությունը, կամ դրանց արդյունքում՝ ծանր հետևանքներ առաջացած լինելու փաստը կամ առաջացման հնարավորությունը»:

- «(...) Եթե օրենսդիրը, հիմք ընդունելով բողոքարկվող դատական ակտի բնույթը, հաշվի առնելով դատարանի մատչելիության և արդար դատաքննության իրավունքների իրացման անհրաժեշտությունը, տվյալ ակտի բողոքարկման համար բավարար է համարել տվյալ ժամկետը, (...), ապա նշված ժամկետները պետք է մեկնարկեն բողոքարկվող դատական ակտին ծանոթանալու իրական հնարավորության առաջացման պահից»:

Որպես բողոքարկվող դատական ակտի՝ անձին հասանելիության ապահովման երաշխիք՝ Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1052 որոշմամբ դիտարկել է Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի 402-րդ հոդվածի 2-րդ մասի այն կարգավորումը, համաձայն որի՝ վերաքննիչ դատարանի դատական

ակտը հրապարակման օրվանից ոչ ուշ, քան 3 օրվա ընթացքում ուղարկվում է վարույթի համապատասխան մասնակիցներին (դատապարտյալին, արդարացվածին, նրանց պաշտպաններին և այլն): Սահմանադրական դատարանը, ընգծելով **ուղարկելու և հանձնելու** ժամանակային առումով ոչ համարժեքությունը, արձանագրել է. «Այդ հասկացությունները բովանդակային առումով կարող են նույնական համարվել միայն այն դեպքերում, երբ դատական ակտի ամբողջական տեքստն այդ ժամկետում **տրամադրվում է** համապատասխան սուբյեկտներին կամ տեղակայվում է դատարանի պաշտոնական կայքում՝ նրանց անմիջապես հասանելի լինելու համար, ինչն արվում է բազմաթիվ երկրներում»:

Սահմանադրական դատարանը 18.12.2012 թ. ՍԴՈ-1062 որոշման մեջ արձանագրել է. «(...) սույն գործով օրենսգրքի վիճարկվող դրույթով գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի բողոքարկման ժամկետը դատական ակտի **հրապարակման** պահից հաշվարկելն ինքնին չի հակասում ՀՀ Սահմանադրությանը, եթե առկա են դատական ակտին ծանոթանալու և դրա բողոքարկման իրավունքն արդյունավետ իրականացնելու համար բավարար **ժամանակ** ապահովող երաշխիքներ: (...) սահմանադրական դատարանի կողմից որպես այդպիսի երաշխիք է ճանաչվել օրենսգրքի 402-րդ հոդվածը և այն էլ միայն այն դեպքում, երբ նշված հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված եռօրյա ժամկետում դատական ակտը տրամադրվի (հասանելի դարձվի) անձին: Այսինքն, համաձայն գործող օրենսդրության՝ անձն առնվազն 27 օր ժամանակ պետք է ունենա հիմնավոր բողոք ներկայացնելու համար»:

Սահմանադրական դատարանը 22.12.2015 թ. ՍԴՈ-1249, 09.02.2016 թ. ՍԴՈ-1254 որոշումներով վերահաստատել է իր դիրքորոշումները, իսկ 26.04.2016 թ. ՍԴՈ-1268 որոշմամբ, քննության առնելով Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 132-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերի, 136-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը և անդրադառնալով դատական ակտի բողոքարկման ժամկետը հրապարակման պահից հաշվարկելու հարցին, արձանագրել է. «Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումների ուժով իրավակիրառական պրակտիկան պետք է առաջնորդվի

այն ընկալմամբ, որ դատական ակտի բողոքարկման մեկամսյա ժամկետը հաշվարկման ենթակա է այդ ակտի հրապարակման պահից՝ այն դեպքում, երբ բողոքաբերը բողոքարկվող դատական ակտը ստացել կամ դրա ամբողջական տեքստն իր տրամադրության տակ է ունեցել (հասանելի է դարձել) օրենքով նախատեսված եռօրյա ժամկետում: (...) «առնվազն 27 օր ժամանակը» չի կարող դիտարկվել բողոք ներկայացնելու համար հաշվարկման ենթակա ինքնուրույն և առավելագույն ժամկետ: Միայն այն դեպքում, երբ դատական ակտի հրապարակման պահից օրենքով նախատեսված եռօրյա ժամկետում բողոքաբերը բողոքարկվող դատական ակտը ստացել կամ դրա ամբողջական տեքստն իր տրամադրության տակ է ունեցել (հասանելի է դարձել) պետք է ունենա առնվազն 27 օր ժամանակ, որպես նվազագույն ժամկետ, հիմնավոր բողոք ներկայացնելու համար...»:

Սահմանադրական դատարանը 08.12.2017 թ. ՍԴՈ-1394 որոշման մեջ որոշակիորեն զարգացրել է վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումը՝ արձանագրելով. «(...) իրավակիրառական պրակտիկայում ՍԴՈ-1062 որոշման մեջ ամրագրված դիրքորոշումները չեն կարող պարզ անալոգիայով կիրառվել կոնկրետ գործով նմանատիպ հարաբերություններ կարգավորող այլ նորմերի կիրառման դեպքում, այնպես, ինչպես դիմողի գործով արել են քրեական վերաքննիչ և վճռաբեկ դատարանները: Այսինքն, եթե դատական ակտի պատճենը կողմին տրամադրելու եռօրյա ժամկետի դեպքում Սահմանադրական դատարանն առնվազն 27-օրյա ժամկետի առկայությունը բավարար է համարել դատական ակտի բողոքարկման համար, ապա դա չի նշանակում, որ այն ինքնաբերաբար տարածվում է նաև այն դեպքերի վրա, երբ օրենսդրությամբ սահմանված է տվյալ տեսակի դատական ակտի պատճենը կողմին **հանձնելու** հնգօրյա ժամկետ կամ նույնիսկ հնգօրյա ժամկետը խախտելու պարագայում: Ավելին, չպետք է մեխանիկական մոտեցում դրսևորել մարդու իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության, դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման ու դատարանին անհիմն չճանրաբեռնելու մոտեցումների միջև ընտրություն կատարելիս:

(...) բոլոր այն դեպքերում, երբ դատարանի թերացման հետևանքով դատական ակտն ուշ է հասանելի դարձել իրավասու անձին, և դա փաստարկվել ու հիմնավորվել

է, ապա նրա համար իրավունքի ուժով պետք է երաշխավորվի դատական ակտը հասանելի դառնալու պահից մեկամսյա ժամկետում բողոք բերելու հնարավորությունը:

(...) Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատական ակտի հանձնումն անձին (նրա համար հասանելի դարձնելը) այն հրապարակելու օրվանից հնգօրյա ժամկետում՝ ինքնին սահմանադրականության տեսանկյունից խնդրահարույց չէ, **եթե երաշխավորվի դատական ակտի բողոքարկման համար սահմանված ժամկետն ամբողջությամբ՝ առանց դատական ակտի պատճենը կողմին ցանկացած եղանակով (այդ թվում՝ էլեկտրոնային) հասանելի դարձնելու համար սահմանված ժամկետի հաշվառման, և պայմանով, որ դատական ակտի պատճենը կողմին էլեկտրոնային եղանակով հասանելի դարձնելը չբացառի դատական ակտի թղթային տարբերակը կողմին տրամադրելը:**

Ինչ վերաբերում է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375-րդ հոդվածին՝ ՍԴՈ-1052 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների հաշվառմամբ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375-րդ հոդվածի՝ «պետք է հանձնվի» և «հանձնվում է» արտահայտությունները նշանակում են **ամբողջական ակտի ցանկացած եղանակով (այդ թվում՝ էլեկտրոնային) հասանելի դարձնելն օրենքով նախատեսված սուբյեկտներին՝ պայմանով, որ դատական ակտի պատճենը կողմին էլեկտրոնային եղանակով հասանելի դարձնելը չբացառի դատական ակտի թղթային տարբերակը կողմին տրամադրելը»:**

4.4. Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ Սահմանադրական դատարանը սույն գործի շրջանակներում անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ այն հարցին, թե Օրենսգրքի վերաբերելի կարգավորումներով որքանով է ապահովված դատական ակտի հասանելիությունն անձին (կողմին), և արդյոք համապատասխան իրավակարգավորումները համահունչ են Սահմանադրական դատարանի վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումներին: Այդ առնչությամբ, Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում Օրենսգրքի վիճարկվող դրույթները դիտարկել Օրենսգրքի, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության նախկին օրենսգրքի (ընդունված՝ 17.06.1998 թ., ուժը կորցրած՝ 09.04.2018 թ.), Հայաստանի Հանրապետության քրեա-

կան դատավարության օրենսգրքի, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ նշված դրույթների հետ համակարգային առումով փոխկապակցված մի շարք դրույթների հետ՝ ընդգծելով համապատասխան իրավակարգավորումների առանցքային տարբերակիչ գծերը: Այսպես, Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքով (373-րդ հոդվածի 1-ին մաս, 393-րդ հոդվածի 13-րդ մաս), Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով (114-րդ հոդվածի 6-րդ մաս, 149-րդ հոդված) նախատեսված է, իսկ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության նախկին օրենսգրքով (124-րդ, 221² հոդվածներ) նախատեսված էր **դատական ակտի** (եզրափակիչ դատական ակտի) **դատական նիստում հրապարակման կարգ**: Մինչդեռ, Օրենսգիրքը դատական նիստ գումարելու միջոցով դատարանի եզրափակիչ դատական ակտերը հրապարակելու կարգ չի նախատեսում՝ սահմանելով նշված ակտերի՝ **դատական իշխանության պաշտոնական կայքի միջոցով** հրապարակման կարգ (Օրենսգրքի 17-րդ հոդվածի 7-րդ մաս, 179-րդ հոդվածի 1-ին մաս, 386-րդ հոդվածի 1-ին մաս): Դատարանի եզրափակիչ դատական ակտերի հրապարակման՝ Օրենսգրքով սահմանված նոր կարգը միտված է դատական ակտի հրապարակման և շահագրգիռ (իրավասու) անձին հասանելիության միջև ընկած ժամանակային այն խզումը հնարավորինս բացառելուն, որն առաջանում է(ր) Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության նախկին օրենսգրքի, Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքի և Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի կարգավորումների պայմաններում:

Ելնելով վերոնշյալից՝ կարելի է արձանագրել, որ Օրենսգրքի համապատասխան կարգավորումներն, ըստ էության, ուղղված են դատական ակտի՝ դատական իշխանության պաշտոնական կայքում հրապարակման պահից անձի՝ իր իրավունքները շոշափող դատական ակտին նշված կայքի միջոցով հասանելիություն ձեռք բերելուն, դատական ակտին ծանոթանալու հնարավորություն ընձեռելուն, որպիսի պայմաններում դատական ակտի բողոքարկման ժամկետի՝ հրապարակման պահից հաշվարկելու կանոնակարգումն, ընդհանուր առմամբ, անձի վրա անհամաչափ բեռ չի

դնում: Այդուհանդերձ, դատական իշխանության պաշտոնական կայքում դատական ակտի հրապարակումը որպես պատշաճ ծանուցում կարող է դիտարկվել էլեկտրոնային սարքավորումների և կապուղիների համընդհանուր հասանելիության պայմաններում:

4.5. ՄԻԵԴ պրակտիկայի համաձայն՝ դատական ակտի բողոքարկման (հայց ներկայացնելու) իրավունքը պետք է իրականացվի այն պահից, երբ համապատասխան անձը ստացել է դատարանի որոշմանը ծանոթանալու իրական հնարավորություն (Cherednichenko and Others v. Russia, 07.11.2017 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 35082/13, 66-րդ կետ, Ivanova and Ivashova v. Russia, 26.01.2017 թ. վճիռ, գանգատներ թիվ 797/14 և 67755/14, 45, 57-րդ կետեր, Aepi S.A. v. Greece 11.04.2002 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 48679/99, 26-րդ կետ):

«Դատարանը նշում է, որ համաձայն ներպետական օրենսդրության և պրակտիկայի (...), դիմումատուն իրավունք ուներ (ex officio) ստանալու Վերաքննիչ դատարանի որոշման գրավոր օրինակը, և այդ գործընթացը դատական մարմինների իրավասության շրջանակներում է, որոնք էլ պատասխանատու են գործընթացի ձգձգումների համար: (...) դատարանը կիսում է Հանձնաժողովի այն տեսակետը (...), որ (...) վեցամսյա ժամկետը, որը հաշվարկվում է՝ սկսած որոշման գրավոր տարբերակի տրամադրման օրվանից» (Worm v. Austria, 29.08.1997 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 83/1996/702/894, 33-րդ կետ):

« (...) այն դեպքերում, երբ դիմումատուն իրավունք ունի ստանալու ներքին վերջնական որոշման գրավոր պատճենը, (...) վեցամսյա ժամկետի հաշվարկը մեկնարկում է որոշման գրավոր տարբերակի տրամադրման օրվանից (...): Այն դեպքերում, երբ ներպետական օրենսդրությունը չի նախատեսում ծառայությունների մատուցում, դատարանը նպատակահարմար է գտնում որպես վճռի ուղարկման վերջնական ելակետային ամսաթիվ հաշվել այն ամսաթիվը, երբ կողմերը հաստատապես կարող էին ծանոթանալ դրա բովանդակությանը» (Papachelas v. Greece, 25.03.1999 թ. վճիռ, գանգատ թիվ 31423/96, 30-րդ կետ):

4.6. Օրենսդիրը, մի կողմից՝ սահմանել է դատական իշխանության պաշտոնական կայքի միջոցով դատական ակտի հրապարակման կարգ, մյուս կողմից՝ որպես լրացուցիչ երաշխիք, Օրենսգրքի 179-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, 386-րդ հոդվածի 3-րդ

մասով նախատեսել է դատական ակտի օրինակը ոչ ուշ, քան դրա հրապարակման հաջորդ օրը գործին մասնակցող անձանց ուղարկելու դատարանի պարտականությունը (եթե այն մինչ այդ նրանց առձեռն չի հանձնվել):

Վերոնշյալի առնչությամբ, Վճռաբեկ դատարանն Օրենսգրքի համապատասխան դրույթներին տվել է այնպիսի մեկնաբանություն, որով դատական իշխանության պաշտոնական կայքէջում դատական ակտի հրապարակումը, ըստ էության, չի դիտարկել իբրև անձի բողոքարկման իրավունքի իրացման ապահովման ինքնուրույն և լիարժեք երաշխիք: Վճռաբեկ դատարանն, ըստ էության, որդեգրել է այն մոտեցումը, համաձայն որի՝ անձի բողոքարկման իրավունքի իրացումը լիարժեք կապահովվի ոչ թե այն դեպքում, երբ դատական ակտը հրապարակվի կայքէջում, այլ այն ժամանակ, երբ դատական ակտի հրապարակումից հետո դատարանը դրա օրինակն ուղարկի (կամ հանձնի) համապատասխան անձին: Եվ միայն դատական ակտի հրապարակման և այն ուղարկելու (հանձնելու) երկու տարբեր գործողությունների միաժամանակյա առկայության պարագայում կարձանագրվի դատական ակտին հասանելի դարձնելու՝ դատարանի պատշաճ պարտականությունը՝ դրանով իսկ ապահովելով անձի՝ դատական ակտի բողոքարկման իրավունքի իրացման լիարժեք նախադրյալներ: Այսպես, Վճռաբեկ դատարանի՝ թիվ ԿԴ/0412/02/18 քաղաքացիական գործով 30.05.2019 թ. որոշման մեջ նշված է. «(...) դատական ակտը գործին մասնակցող անձանց հասանելի դարձնելու պարտականության պատշաճ իրականացման մասին կարելի է եզրահանգումներ կատարել միայն այն դեպքում, երբ դատարանը պատշաճ իրագործել է վերոնշյալ երկու պարտականությունները, այն է՝

ա) հայտարարված օրը դատական ակտը հրապարակել է դատական իշխանության պաշտոնական կայքում,

բ) դատական ակտի օրինակը ոչ ուշ, քան դրա հրապարակման հաջորդ օրն ուղարկել է գործին մասնակցող անձանց, եթե մինչ այդ այն առձեռն չի հանձնվել նրանց»:

Վճռաբեկ դատարանի՝ թիվ ԵԴ/17609/02/18 քաղաքացիական գործով 19.04.2019 թ. որոշման մեջ, մասնավորապես, արձանագրված է. «(...) եթե վճռի օրինակը բողոքաբերին ուղարկելու և նրա կողմից ստանալու փաստը հաստատող որևէ

ապացույց գործում առկա չէ», ապա «...վերաքննիչ բողոք ներկայացնելու դատավարական ժամկետը հաշվարկելիս Վերաքննիչ դատարանը պետք է հիմք ընդունի վճռի օրինակը ստանալու օրվա վերաբերյալ բողոքաբերի կողմից ներկայացված տեղեկությունը՝ այն համարելով հավաստի (...)»։ Վճռաբեկ դատարանի՝ թիվ ԱՐԴ/0051/02/19 քաղաքացիական գործով 05.05.2020 թ. որոշման մեջ, մասնավորապես, արձանագրված է. «(...) դատական ակտն առձեռն հանձնելու կամ ոչ ուշ, քան դրա հրապարակման հաջորդ օրը բողոք բերած անձին ուղարկելու վերաբերյալ ապացույցի բացակայության պայմաններում Դատարանն ամբողջապես չի իրականացրել օրենքով իր վրա դրված պարտականությունը (...)»:

Սույն գործի առնչությամբ թիվ ԵԱԴԴ/3222/02/14 քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի՝ «Վճռաբեկ բողոքն առանց քննության թողնելու մասին» 01.07.2020 թ. որոշման մեջ նշված է. «Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ գործում առկա թիվ RL040090715AM, թիվ RL040080772AM և թիվ RL040090769AM փոստային անդորրագրերի և փոստային հավաստագրերի համաձայն, Վերաքննիչ դատարանի 26.03.2020 թվականի որոշումն համապատասխանաբար Ռաֆայել Խաչատրյանին և Լիլիթ Թարվերդյանին (Խաչատրյան), Սաթենիկ, Ռաֆայել Խաչատրյանների և Լիլիթ Թարվերդյանի (Խաչատրյան) ներկայացուցիչ Գուրգեն Թորոսյանին ուղարկվել է հաջորդ օրը՝ 27.03.2020 թվականին, որը վերջիններս ստացել են 13.04.2019 թվականին: Վերաքննիչ դատարանի 26.03.2020 թվականի որոշման դեմ Սաթենիկ, Ռաֆայել Խաչատրյանների և Լիլիթ Թարվերդյանի (Խաչատրյան) ներկայացուցիչը վճռաբեկ բողոք է ներկայացրել 05.05.2020 թվականին փոստային ծառայությանը հանձնելու եղանակով: Նման պայմաններում Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ տվյալ դեպքում առկա չէ բողոքաբերից անկախ պատճառներով դատական ակտը նրան ուշ հասու լինելու հանգամանքը, քանի որ Վերաքննիչ դատարանը ղեկավարվելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 386-րդ հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված դրույթով 26.03.2020 թվականի որոշումը հաջորդ օրը՝ 27.03.2020 թվականի պատվիրված նամակով ուղարկել է Ռաֆայել Խաչատրյանին և Լիլիթ Թարվերդյանին (Խաչատրյան), Սաթենիկ, Ռաֆայել Խաչատրյանների և Լիլիթ Թարվերդյանի (Խաչատրյան) ներ-

կայացուցիչ Գուրգեն Թորոսյանին, հետևաբար բողոք բերած անձի միջնորդությունն անհիմն է և ենթակա է մերժման...»: Այդ առնչությամբ, Վճռաբեկ դատարանի՝ «ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի 01.07.2020 թվականի «Վճռաբեկ բողոքն առանց քննության թողնելու մասին» որոշման մեջ առկա վրիպակն ուղղելու մասին» 17.11.2020 թ. որոշմամբ «(. . .) որը վերջիններս ստացել են 13.04.2019 թվականին» գրառման փոխարեն հարկ է կարդալ «(. . .) որը վերջիններս ստացել են 13.04.2020 թվականին» գրառումը:

Համաձայն Դատական դեպարտամենտից ստացված պատասխան գրության՝ (N ԴԴ-1 Ե-178, 20 հունվարի 2021թ.)՝ «... թիվ ԵԱԴԴ/3222/02/14 քաղաքացիական գործով Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 2020 թ. մարտի 26-ի եզրափակիչ դատական ակտը դատական իշխանության պաշտոնական կայքի միջոցով «Datalex.am» դատական տեղեկատվական համակարգում հրապարակվել է 2020 թ. մարտի 26-ին (ինչը հավաստվում է համակարգում դատական ակտի հրապարակման դաշտի ստեղծման ամսաթվի գրառումով)»:

4.7. Ելնելով վերոգրյալից՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Օրենսգրքին համապատասխան՝ դատական ակտերի՝ դատական իշխանության պաշտոնական կայքի միջոցով հրապարակման կարգը, նպատակամղված լինելով նաև արդարադատության արդյունավետության բարձրացմանը, դատական վարույթի հրապարակայնության, դատական ակտի՝ ոչ միայն գործին մասնակցող անձանց, այլև հանրային հասանելիության և անձի՝ դատական բողոքարկման իրավունքի իրացման իրական երաշխիքների ապահովմանը, այդուհանդերձ, օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ հանգամանքներով պայմանավորված, չի բացառում դատական ակտի թղթային տարբերակը դատական ակտի բողոքարկման՝ Օրենսգրքով սահմանված ժամկետի կեսերին կամ ավարտին կամ ժամկետից հետո գործին մասնակցող անձին հասանելիության հնարավորությունն, անգամ այն պայմաններում, երբ Օրենսգրքով դատարանի՝ դատական ակտը դատական իշխանության պաշտոնական կայքում հրապարակելու պարտականության հետ մեկտեղ, սահմանված է նաև դատարանի՝ դատական ակտի օրինակը ոչ ուշ, քան դրա հրապարակման հաջորդ օրը գործին մասնակցող անձանց ուղարկելու պարտականությունը, եթե մինչ այդ այն առձեռն չի

հանձնվել նրանց: Սահմանադրական դատարանի գնահատմամբ՝ դատարանի կողմից վերոնշյալ երկու պարտականությունների պատշաճ կատարումը, այդուհանդերձ, չի կարող ամբողջ ծավալով երաշխավորել անձի՝ դատական բողոքարկման իրավունքի արդյունավետ իրացումը՝ հաշվի առնելով դատական ակտի հրապարակման, այն հասցեատիրոջն ուղարկելու (եթե մինչ այդ այն առձեռն չի հանձնվել) և հասցեատիրոջ կողմից այն փաստացիորեն ստանալու պահերի միջև առկա ժամանակային գործոնը և դրանով պայմանավորված՝ դատական ակտը բողոքարկելու իրական հնարավորության ապահովման անհրաժեշտությունը: Այդ առնչությամբ, Սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով ՍԴՈ-1052, ՍԴՈ-1062, ՍԴՈ-1249, ՍԴՈ-1254 որոշումներում արտահայտած իրավական դիրքորոշումները, ինչպես նաև դատական ակտերի բողոքարկման ինստիտուտի հիմնախնդիրն առնչվող՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի պրակտիկայի վերլուծության հիման վրա սույն գործի քննության շրջանակներում վերահաստատում է նախկինում իր կողմից արտահայտված իրավական դիրքորոշումն առ այն, որ օրենսդրորեն պետք է սահմանվեն անհրաժեշտ ու բավարար երաշխիքներ դատական ակտը բողոք բերողի կողմից ամբողջությամբ ու ողջամիտ ժամկետում ստանալու և դատարանի մատչելիության ու արդար դատաքննության իր իրավունքներն արդյունավետ իրացնելու համար:

4.8. Դիմողների այն մոտեցման առնչությամբ, թե Օրենսգրքով սահմանված չեն վճռաբեկ բողոք բերելու մեկամսյա ժամկետը բաց թողնելու դեպքում այն հարգելի համարելու Վճռաբեկ դատարանի հայեցողության սահմաններն ու շրջանակները, Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերի դրույթների վերլուծությունից բխում է, որ դատարանը բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու միջնորդության քննության արդյունքում հայեցողական լիազորություն չունի: Այն բոլոր դեպքերում, երբ դատարանը պարզի, որ գործին մասնակցող անձը դատավարական ժամկետը բաց է թողել հարգելի պատճառով, իրավական հետևանքը մեկն է՝ պետք է որոշում կայացվի բաց թողնված դատավարական ժամկետը վերականգնելու վերաբերյալ միջնորդությունը բավարարելու մասին: Օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի 4-րդ մասում տեղ գտած «որոշում է կա-

յացնում» ձևակերպումը ենթադրում է դատարանի ոչ թե հայեցողությունը, այլ կոնկրետ որոշում կայացնելու պարտականությունը:

Բացի դրանից, հաշվի առնելով նաև Սահմանադրական դատարանի մի շարք որոշումներով (ՍԴՈ-1052, ՍԴՈ-1062, ՍԴՈ-1249) արտահայտված այն իրավական դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ այն բոլոր դեպքերում, երբ բողոք բերելու համար օրենքով սահմանված ողջամիտ ժամկետը խախտվում է բողոք բերող անձից (նրա կամքից) անկախ պատճառներով, իրավունքի ուժով (*ex jure*) բաց թողնված ժամկետը պետք է համարվի հարգելի, այլ ոչ թե այդ հարցի լուծումը թողնվի դատարանի հայեցողությանը, ձևավորված այդպիսի իրավակիրառ պրակտիկայի պայմաններում բացառվում է նաև դատարանների կողմից «հարգելի պատճառի» գնահատման այնպիսի ազատությունը, ինչը կհանգեցնի բողոք բերող անձի կամքից անկախ պատճառներով բաց թողնված ժամկետը հարգելի չհամարելուն:

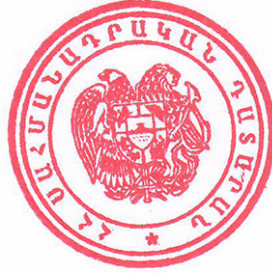
Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետով, 170-րդ հոդվածով, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով՝ Սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերը համապատասխանում են Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 391-րդ հոդվածի 1-ին մասը համապատասխանում է Սահմանադրությանն այն մեկնաբանությամբ, համաձայն որի՝ դատական ակտի բողոքարկման մեկամսյա ժամկետը հաշվարկման ենթակա է այդ ակտի հրապարակման պահից այն դեպքում, երբ բողոքաբերը բողոքարկվող դատական ակտը ստացել կամ դրա ամբողջական տեքստն իր տրամադրության տակ է ունեցել (հասանելի է դարձել) օրենքով նախատեսված ժամկետում:

3. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Ա. ԴԻԼԱՆՅԱՆ

2 փետրվարի 2021 թվականի
ՍԴՈ-1575